

Духницький Б.В. Основные аспекты регулирования международной торговли агропродовольственной продукцией

Цель статьи - исследовать современные особенности развития глобальной аграрной торговли в контексте её регулирования различными профильными организациями, а также конкретные возможности и потенциал наращивания экспорта и импорта сельскохозяйственной продукции в результате утверждённых для Украины условий.

Методика исследования. Используются методы: теоретического обобщения - для исследования роли и места аграрной торговли в системе внешнеэкономических связей, анализа и синтеза - для выделения способов воздействия на развитие международной торговли агропродовольственной продукцией, сравнительной оценки - для рассмотрения функций каждой из организаций, непосредственно осуществляющих регулирование международной торговли, индукции и дедукции - для оценки общего влияния организаций на формирование аграрной политики в мире и его регионах, а также конкретных обязательств Украины по аграрной отрасли в рамках подписанных с ними соглашений.

Результаты исследования. Проведено изучение наиболее типичных способов регулирования и принципов функционирования мировой торговли, рассмотрены механизм осуществления влияния и полномочия ключевых регулирующих организаций, проанализированы приоритеты реализации торговой политики по наиболее типичным направлениям и объектам, определены масштабы охвата глобальной экономики воздействием осуществляемых функций каждой из основных регулирующих организаций, приведен перечень наиболее существенных вопросов для Украины, которые должны быть решены в процессе фактического присоединения отечественного аграрного сектора к мировой системе сельскохозяйственной политики.

Элементы научной новизны. Разграничены полномочия наиболее влиятельных международных организаций, которые определяют пути развития глобальной торговли в долгосрочной перспективе, выделена существующая приоритетность их усилий для нужд развивающихся стран или стран с переходной экономикой.

Практическая значимость. Положения статьи направлены на распространение наиболее актуальных сведений среди субъектов отрасли о необходимых условиях и различиях осуществления экспортно-импортных операций с аграрным сырьем и пищевыми продуктами в качестве члена ВТО или торгового партнера ЕС при выходе отечественных специализированных производителей и экспортеров на целевые внешние рынки. Библиогр.: 11.

Ключевые слова: регулирование; международная торговля; либерализация; агропродовольственная продукция; принципы; импортные пошлины; поддержка.

Духницький Богдан Владимирович - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела экономики аграрного производства и международной интеграции, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)
e-mail: duhnitsky@faust.kiev.ua

Стаття надійшла до редакції 28.02.2019 р.

Фахове рецензування: 13.03.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Духницький Б. В. Основні аспекти регулювання міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією. *Економіка АПК*. 2019. № 4. С. 74 – 80.

*

УДК 339.562.4:339.54

JEL Classification: Q17

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201904080>

М.А. ШТАКАЛ, В.М. ПУГАЧОВ,
кандидати економічних наук

Імпорт та перспективи імпортозаміщення в Україні

Мета статті - визначити напрями відмови від імпорту аграрної продукції, в тому числі через переорієнтацію від імпортозаміщення до розвитку економіки, орієнтованої на надання послуг.

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовували такі методи: структурно-функціональний (опис і пояснення систем аутсорсингу та офшорингу, при якому досліджуються їхні елементи і залежності між ними в межах єдиного цілого), порівняння (визначення властивостей та характеристик на основі зібраних статистичних даних щодо процесу імпортозаміщення та практик аутсорсингу і офшорингу), економіко-статистичного аналізу (вивчено масові явища, процеси, факти і виявлені тенденції імпортозалежності та закономірності її розвитку), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання категорій, гіпотез, висновків).

Результати дослідження. Останні десятиліття характеризуються зростанням обсягу торгівлі послугами та збільшенням глобальних ланцюгів доданої вартості. Лише виробництво як промислових, так і непромислових то-

© М.А. Штакал, В.М. Пугачов, 2019

варів не забезпечить країні достатніх доходів у довгостроковій перспективі. Тому торговельна політика багатьох розвинутих країн і таких, що розвиваються, зосереджується на вітчизняних постачальниках послуг та залученні вітчизняних фірм у глобальні й регіональні ланцюги доданої вартості. Тенденція віддавати на аутсорсинг («outsourcing») або переносити в інші країни частину бізнес-процесів («offshoring»), що набирає обертів, тепер є питанням особливої уваги та суспільних дискусій у багатьох країнах.

Україна може отримати переваги, якщо крім імпортозаміщення зосередиться на розвитку економіки, орієнтованої на надання послуг. Це дозволить їй надавати конкурентоспроможні послуги вітчизняним галузям, які інтегруватимуть ці послуги у свій виробничий процес, таким чином підвищуючи його ефективність. За минулі десятиліття обсяги послуг на «аутсорсингу» та «офшорингу» значно зросли, й очікується, що цей процес триватиме й далі.

Елементи наукової новизни. Розглянуто перспективи розвитку «аутсорсингу» та «офшорингу» в Україні. Аутсорсинг - це передача компанією частини її завдань або процесів стороннім виконавцям на умовах субпідряду. Це угода, за якою робота виконується людьми із зовнішньої компанії, які зазвичай є також експертами у цьому виді робіт. Офшоринг - це новий спосіб ведення бізнесу, породжений глобалізацією, що дозволяє компаніям знижувати витрати, збільшувати капіталізацію компанії і розвиватися більш швидкими темпами, оперативної реагуючи на зміни, що відбуваються на ринку. Тактика офшорингу стає тактикою виживання для компаній не тільки на світовому, а й на внутрішньому ринку.

Практична значущість. Завдяки глобалізації багато компаній отримали можливість мінімізувати свої витрати, переносючи виробництва в країни з дешевою робочою силою. Аутсорсинг/офшоринг стає тактикою виживання для компаній не тільки на світовому, а й на внутрішньому ринку. Використання аутсорсингової/офшорингової стратегії дає можливість компанії не тільки знижувати витрати і збільшувати капіталізацію компанії, а й рости та розвиватися більш швидкими темпами. Табл.: 1. Рис.: 1. Бібліогр.: 28.

Ключові слова: імпорт; імпортозаміщення; аутсорсинг; офшоринг; торгівля; зовнішні ринки.

Штакал Марина Анатоліївна - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва та міжнародної інтеграції, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: marina.lysak.86@gmail.com

Пугачов Володимир Миколайович - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки аграрного виробництва та міжнародної інтеграції, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: avtor05@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5456-5862>

Постановка проблеми. У сучасних геополітичних та вкрай складних економічних умовах в Україні лідером економічного зростання стає аграрний сектор. З огляду на перспективи розширення експортної географії збуту продукції завдяки відкриттю європейського ринку для українських товарів, скасуванню ввізних мит та зменшенню нетарифних обмежень у торгівлі відбувається зростання обсягів експорту сільськогосподарської продукції, хоча негативним фактором цього процесу залишається сировинна спрямованість експорту.

Вихід на міжнародні ринки, насамперед європейський, вимагає більш жорстких умов підтвердження якості, безпеки та походження товару, сертифікації не тільки продукції, а й виробництва, гарантії відповідних обсягів поставок та їх стабільність (ритмічність), які можуть забезпечити поки не всі експортери. В умовах девальвації гривні ціни на імпортовані продовольчі товари значно підвищилися, що разом із падінням купівельної спроможності населення, загостренням конкуренції вплинуло на кон'юнктуру ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання імпортозаміщення та економічних національних інтересів країни розгля-

далися вітчизняними та іноземними вченими, серед яких: А. Дайнеко [2], А. Данилов-Данильян [3], І. Дунаєв [5], Я. Жаліло [7], П. Кадочніков [8], Е. Назарчук [10], Т. Остапенко [11], М. Пугачов [12], О. Пухкал [13]. Проте в економічній літературі фрагментарно висвітлено питання розвитку імпортозаміщення як одного з основних факторів забезпечення економічних інтересів країни, що потребує подальшого дослідження у цьому напрямі.

Аналіз міжнародної торгівлі послугами як окремого напрямку господарської діяльності проводиться сучасними економічними школами та формує базу основних категорій цього сегмента світового ринку. Фундаментальним теоретичним і практичним проблемам розвитку міжнародного ринку послуг в умовах поглиблення міжнародного поділу праці і глобалізації світогосподарських зв'язків приділена увага у працях зарубіжних науковців Т. Hill [22], А. Deardorff [16], D. Dollar [17], J. Markusen [24], А. Mattoo [25], D. Rodrik [26], С. Fink [18], В. Hoekman [23], J. Francois [19], R. Stern [27] та ін.

Мета статті - визначити напрями відмови від імпорту аграрної продукції, в тому числі через переорієнтацію від імпортозаміщення

до розвитку економіки, орієнтованої на надання послуг.

Виклад основних результатів дослідження. Імпорт аграрної продукції становить вагомую частку в зовнішньоекономічній діяльності. Тому доцільно зосередитися на тих сегментах його структури, які можуть в Україні вироблятися та в перспективі бути заміщені, що дозволить покращити платіжний баланс держави [1].

Стан розвитку національної економіки і зовнішньоекономічних відносин будь-якої країни має своє відображення в її платіжному балансі. Позитивне сальдо платіжного балансу слугує запорукою підтримання стабільного курсу національної грошової оди-

ниці. Не є винятком у цьому й економіка України, що потребує покращення платіжного балансу. Як важливу умову останнього слід вказати перевищення темпів нарощування експорту продукції порівняно з її імпортом або ж навіть його зниження (щодо певних товарних позицій), які, можливо, й доцільно з економічної точки зору замістити продукцією вітчизняного виробництва.

У 2015 р., за офіційними даними Державної служби статистики України, платіжний баланс товарної структури зовнішньої торгівлі мав позитивне сальдо 632,5 млн дол. США при загальній вартості експорту 38134,8 млн дол. США та імпорту - 37502,3 млн дол. США (табл.).

Імпорт аграрної продукції до України в 2015-2017 рр.

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Обсяг, тис. дол. США			До загального обсягу, %		
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Загальний обсяг імпорту - всього	37502287,7	39249797,2	49607173,9	100,0	100,0	100,0
У тому числі аграрної продукції	3478852,9	3891066,8	4301208,9	9,4	9,9	8,7
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	546691,1	626279,1	731549,5	1,5	1,6	1,5
01 живі тварини	59701,1	57981,0	57432,5	0,2	0,1	0,1
02 м'ясо та їстівні субпродукти	99074,3	80773,4	112024,7	0,3	0,2	0,2
03 риба і ракоподібні	289888,8	409947,9	455444,5	0,8	1,0	0,9
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	79777,4	59489,5	84884,5	0,2	0,2	0,2
05 інші продукти тваринного походження	18249,5	18087,3	21763,4	0,0	0,0	0,0
II. Продукти рослинного походження	1143977,1	1284816,5	1368027,1	3,1	3,3	2,8
06 живі дерева та інші рослини	19289,5	22437,7	27164,9	0,1	0,1	0,1
07 овочі	62757,4	81654,7	75995,2	0,2	0,2	0,2
08 їстівні плоди та горіхи	465218,3	476179,7	477254,8	1,2	1,2	1,0
09 кава, чай	185572,9	187759,9	194133,8	0,5	0,5	0,4
10 зернові культури	154622,1	148799,7	176756,1	0,4	0,4	0,4
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	14026,8	22105,6	32240,2	0,0	0,1	0,1
12 насіння і плоди олійних рослин	214965,1	319518,3	358269,9	0,6	0,8	0,7
13 шелак природний	26540,9	25339,8	25230,2	0,1	0,1	0,1
14 рослинні матеріали для виготовлення	984,1	1021,0	982,0	0,0	0,0	0,0
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	182389,4	245957,3	266616,4	0,5	0,6	0,5
IV. Готові харчові продукти	1605795,3	1734013,9	1935015,9	4,3	4,4	3,9
16 продукти з м'яса, риби	42438,4	61724,7	82072,3	0,1	0,2	0,2

17 цукор і кондитерські вироби з цукру	34773,7	56190,7	47591,0	0,1	0,1	0,1
18 какао та продукти з нього	193527,9	217083,1	236206,4	0,5	0,6	0,5
19 готові продукти із зерна	85553,5	88409,9	117821,5	0,2	0,2	0,2
20 продукти переробки овочів	113854,1	110804,7	142355,8	0,3	0,3	0,3
21 різні харчові продукти	339818,9	328398,8	363877,4	0,9	0,8	0,7
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	233382,6	289530,8	372829,9	0,6	0,7	0,8
23 залишки і відходи харчової промисловості	158278,1	151647,8	167720,3	0,4	0,4	0,3
24 тютюн і промислові замітники тютюну	404168	430223,2	404541,3	1,1	1,1	0,8

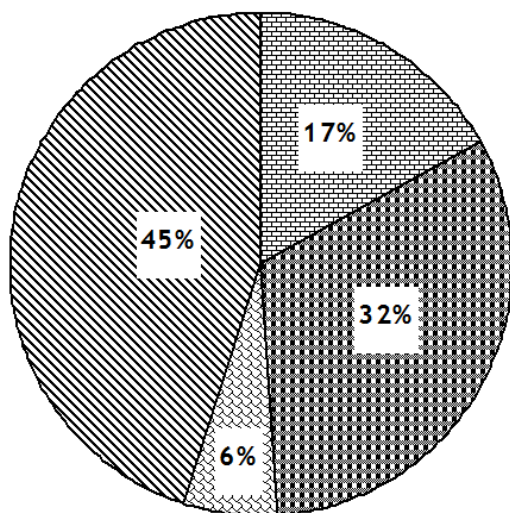
Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Упродовж 2015-2017 рр. загальний обсяг імпорту зріс на 12104,8 млн дол. США, зокрема й аграрної продукції на 822,4 млн дол. США. При цьому найбільшою мірою імпорт зріс в абсолютному вартісному вимірі у товарній групі: «Жири та олії тваринного або рослинного походження» - на 1605,8 млн дол. США, або 46,2%, «Готові харчові продукти» - відповідно на 329,2 млн дол. США, або 20,5%, «Продукти рослинного походження» - на 224,1 млн дол. США, або 19,6% та «Живі тварини; продукти тваринного походження» - на 184,8 млн дол. США, або 33,8%.

Частка імпорту продукції сільськогосподарського сектору економіки в загальному імпорті України у 2017 р. була на 0,7% менше ніж у 2015 р. і становила 8,7%. Частково це зменшення вартості імпорту було зумовлено девальвацією національної грошової одиниці.

Минулого року у структурі імпортих надходжень основних видів аграрної продукції найбільша питома вага припадала на готові харчові продукти (44%) і продукти рослинного походження (32%), тоді як меншу частку становили живі тварини і продукти тваринного походження (17%), а також жири й олії тваринного або рослинного походження (6%).

Загалом ситуація у зовнішній торгівлі України досить суперечлива: наша країна здебільшого ввозить з-за кордону продукцію з високою доданою вартістю, адже на готові харчові продукти припадає близько 45% всього аграрного імпорту, тоді як лівову частку вітчизняного експорту становлять сировинні товари - зернові та олійні культури і окремі з них, які за певної умови можна віднести до високодохідних продуктів їх переробки - жири та олія. Значною є питома вага в імпорті продуктів рослинного походження - 32% від загальної вартості (рис.).

- Живі тварини і продукти тваринного походження
- Продукція рослинного походження
- Жири та олії тваринного або рослинного походження
- Готові харчові продукти

Товарна структура імпорту основної групи аграрної продукції до України в 2017 р.

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Наразі надто актуальним для держави залишається питання аналізу структури імпорту аграрної продукції та пошуку шляхів диверсифікації і заміщення тих її видів, які вітчизняне сільське господарство спроможне виробляти в достатній кількості відповідної якості, щоб задовольнити власні потреби внутрішнього ринку [1].

Якщо взяти до уваги такий сегмент імпорту аграрної продукції, як «Готові харчові продукти», то їх вартість минулоріч досягла 1935,0 млн дол. США, а в структурі найбільшою виявилася частка товарних позицій «Тютюн і промислові замітники тютюну», «Різні харчові продукти» і «Алкогільні і безалкогільні напої та оцет». Сума за цими товарними позиціями відповідно становила 404,5 млн дол. США, 372,8 млн дол. США і 363,8 млн дол. США, або 20,9%, 19,3% і 18,8% загалом від усієї групи «Готові харчові продукти».

На товарні позиції «Різні харчові продукти» й «Алкогільні і безалкогільні напої та оцет» разом припадає майже 38,1% усього імпорту аграрної продукції за групою «Готові харчові продукти» на суму 736,7 млн дол. США.

Не менш вагомою в цій групі є частка таких товарних позицій, як «Какао та продукти з нього» та «Залишки і відходи харчової промисловості», відповідно 12,2 і 8,7%, далі - «Продукти переробки овочів» і «Готові продукти із зерна», відповідно 7,4 і 6,1%.

Імпорт за товарною групою «Продукти переробки овочів» зріс з більше ніж 113,8 млн дол. США в 2015 р. до 142,4 млн дол. США в 2017 р. Тому саме цей напрям можна вважати одним із найбільш перспективних щодо заміщення продукцією вітчизняного виробництва. За товарною позицією «Овочі, плоди та інші їстівні частини рослин, приготовлені або консервовані з доданням оцту чи оцтової кислоти», у 2017 р. було ввезено 3094,6 т продукції на суму 3,3 млн дол. США. Найбільшим постачальником виявився Китай за імпорту 2212,9 т продукції на суму 1,7 млн дол. США.

Досить цікавою видається товарна позиція «Томати, приготовлені або консервовані без додання оцту чи оцтової кислоти», імпорт якої у 2017 р. становив 1886,6 т на суму 1,6 млн дол. США за середньозваженою ціною 1 т 1016,4 дол. США. Основними постачальниками продукції були Італія -

1407,1 т (1,2 млн дол. США), Угорщина - 160,5 т (0,1 млн дол. США.) та Китай - 116,8 т.

Значним виявився обсяг імпорту в товарній позиції «Інші овочі, приготовлені або консервовані без додання оцту чи оцтової кислоти, морожені, крім продуктів товарної позиції 2006», із 16369,4 т на суму 14,1 млн дол. США за середньозваженою ціною 1 т 824,2 дол. США. У цій товарній позиції найбільшим постачальником є Польща, звідки імпортовано 11958,9 т продукції на суму майже 10,2 млн дол. США, а також Нідерланди, відповідно 3231,1 т на суму 2,9 млн дол. США за середньозваженою ціною 1 т 858,2 дол. Більшу частину імпорту за цією товарною позицією становить картопля.

Варто звернути увагу на імпорт картоплі, адже цей продукт для вітчизняного аграрного сектору не є екзотичним, і Україна цілком спроможна за рахунок власного виробництва задовольнити внутрішній попит. Водночас у 2017 р. було імпортовано 16219,2 т картоплі на суму 13,8 млн дол. США за середньозваженою ціною 1 т 822,6 дол., або в перерахунку на гривню за середньорічним курсом - близько 22,1 грн за 1 кг картоплі. Зрозуміло, що для країни набагато вигідніше виробляти картоплю, аніж імпортувати її з-за кордону. Найбільший її обсяг надійшов із Польщі - 11874,9 т на суму 10,1 млн дол. США, досить значний з Нідерландів - 3207,7 т на суму 2,8 млн дол. США.

Також певний інтерес для аналізу аграрного імпорту становить товарна позиція «Готові продукти із зерна» вартістю майже 117,8 млн дол. У цю товарну позицію включають «Готові харчові вироби, одержані шляхом здуття або смаження зерна зернових культур чи зернових продуктів (наприклад, кукурудзяні пластівці); зернові культури (крім кукурудзи) у вигляді зерна або пластівців, гранул чи оброблені іншим способом», яких Україна в 2017 р. імпортувала 12176,9 т на суму 13,3 млн дол. США. Найбільший обсяг імпорту за цією товарною позицією припадав на Німеччину і Польщу, відповідно 3,69 млн дол. США і 5,32 млн дол. США, або разом 67,6% від усієї вартості.

У цій же товарній позиції привертає увагу продукція «Хлібобулочні, борошняні кондитерські вироби, з вмістом какао або без; вафельні пластини, порожні капсули, придатні для використання у фармацевтиці, вафельні облатки для запечування, рисо-

вий папір та аналогічні продукти», обсяг імпорту якої минулого року досяг 14391,8 т на суму 40,5 млн дол. США. Найбільший обсяг імпорту цієї продукції відзначено з країн Європи - 13002,7 т на суму 38,1 млн дол. США.

Другим за обсягом напрямом імпорту аграрної продукції виступає товарна група «Продукти рослинного походження», вартість якої торік становила 1368,0 млн дол. США. У цій групі найбільші обсяги імпорту були за товарною позицією «Їстівні плоди та горіхи» - 477,3 млн дол. США, «Насіння і плоди олійних культур» - 358,3 млн дол. США, «Кава, чай» - 194,1 млн дол. США і «Зернові культури» - 176,8 млн дол. США. Зрозуміло, що такі товарні позиції, як «Їстівні плоди та горіхи» і «Кава, чай» не можуть повною мірою бути замінені власним виробництвом, водночас це не стосується товарів «Насіння і плоди олійних культур» та «Зернові культури». Саме тут існують певні резерви імпортозаміщення продукції власним виробництвом.

Імпорт продукції за товарною групою «Живі тварини; продукти тваринного походження» минулого року сягав 731,5 млн дол. США, у тому числі за позицією «Риба і ракоподібні» - 455,4 млн дол. США.

Таким чином, з метою імпортозаміщення чи зменшення імпорту в Україні слід застосувати практику аутсорсингу та офшорингу.

Існує два види офшорингу: офшоринг через прямі іноземні інвестиції, тобто розгортання за кордоном власного або спільного виробництва, і так званий аутсорсинг, тобто укладання договорів з іноземними фірмами про виробництво необхідних проміжних продуктів.

За визначенням Світової організації торгівлі, аутсорсинг - це передача частини виробничих процесів сторонній фірмі. Аутсорсинг може бути внутрішнім і зовнішнім. Внутрішній аутсорсинг розуміють як купівлю проміжних товарів і послуг у неафілійованій компанії, що знаходиться в тій же країні. Коли така компанія знаходиться в іншій країні, то йдеться про зовнішній аутсорсинг [9].

Офшоринг, зокрема зовнішній, стає сьогодні масовим явищем. За своєю суттю офшоринг - це прояв порівняльних переваг, поєднаний з усіма вигодами і витратами такої зміни. При цьому країна, що приймає діяльність з надання послуг, виграє за рахунок країни, що виводить послуги в офшор, завдяки створенню робочих місць, залучен-

ню інвестицій та зростанню валютної виручки. З іншого боку, завдяки офшорингу фірми можуть скоротити свої витрати, підвищити якість і поліпшити методи надаваних ними послуг, що підвищує їх конкурентоспроможність, зумовлюючи позитивний вплив на економіку країн, де знаходяться ці компанії. На думку UNCTAD [28], при правильній економічній політиці баланс інтересів повинен бути урівноважений. Питання лише в тому, щоб замість протекціоністських і заборонних заходів була створена система мотивації зайнятості та розширення виробництва на батьківщині [15].

Офшоринговий аутсорсинг відкриває перед іноземними компаніями широкі можливості, які аж ніяк не обмежуються переведенням за кордон трудомістких операцій з низькою доданою вартістю. Крім зниження операційних витрат офшорингові компанії можуть запропонувати своїм клієнтам і чудову якість - навіть там, де потрібна робоча сила найвищої кваліфікації, і відповідну базу для виходу на ринки нової продукції.

Стратегію офшорингу можна розділити на три основні етапи. На першому етапі офшоринг використовується як інструмент підвищення капіталізації та мінімізації витрат за рахунок залучення дешевої робочої сили. На другому етапі «на відкуп» стороннім організаціям віддаються вже деякі бізнес-процеси (наприклад, бухгалтерія або управління людськими ресурсами). І, нарешті, на третьому етапі офшоринг поряд з іншими бізнес-процесами починає створювати додаткову вартість, дозволяє компанії залишатися інноваційною, рости та розвиватися. Всі три етапи не обов'язково відбуваються в суворій послідовності один за іншим. У деяких компаніях вони можуть перебігати одночасно - залежно від того, як і наскільки точно компанія сформулювала свою аутсорсингову стратегію [4].

Висновки. В умовах глобалізованої ринкової економіки конкурувати можна за рахунок зниження витрат на виробництво продукції або забезпечення високої її якості. Для України - потужного світового виробника аграрної продукції - важливо не лише вийти на нові ринки збуту, а й зберегти та закріпити позиції на внутрішньому продовольчому ринку.

Альтернатива імпортозаміщення аграрної продукції перш за все має бути спрямована на розвиток економіки, орієнтованої на надання послуг, зокрема аутсорсингу та офшорингу.

Імпортозаміщення доцільно розглядати як процес нарощування внутрішнього сільськогосподарського та продовольчого виробництва конкурентоспроможних замінників імпорту через реалізацію діяльності з надання послуг, що відповідають потребам національного ринку та дають змогу створюю-

вати робочі місця, залучати інвестиції, збільшувати валютну виручку. Найголовніше, що такі процеси дозволяють виробити імпортовану аграрну продукцію в Україні і залишити її для внутрішнього споживання за зниженою собівартістю, що дасть можливість відмовитися від імпорту.

Список бібліографічних посилань

1. Агро-бізнес. URL : <http://agro-business.com.ua/>.
2. Дайнеко А., Береснев Д. Экспортная ориентация экономики как фактор импортозамещения. *Банківський вісник*. 2011. С. 24-30.
3. Данилов-Данильян А. Импортозамещающая политика и увеличение конкурентоспособности экономики России (материалы круглого стола) ООО «Деловая Россия», Комиссия по поддержке и развитию отечественного производителя. Москва : ООО «Деловая Россия», 2004. С. 27-31.
4. Джон Хейгел. Оффшоринг переходит в наступление. URL : <http://www.cfin.ru>.
5. Дунаев И., Кирюхин А. Разработка программ импортозамещения на этапе структурной модернизации экономики приграничной украинской области. *Забезпечення сталого розвитку економіки на макро- та макрорівнях*. Оdesa : Центр екон. дослід. і розв., 2011. С. 14-16.
6. Економісти підрахували, що витрати на виробництво становлять лише невеличку частку остаточної ціни, тоді як послуги - дві третини або три чверті від загальної вартості продукції. Rentzhog, Magnus and Emilie Anér. *The New Services Era - Is GATTS up to the Task?* E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum, 2014. URL : www.e15initiative.org/.
7. Жаліло Я., Гацько В. Проблеми формування сучасних засад політики імпортозаміщення в Україні. *Економічна політика*. URL : http://www.niisp.org/vydanna/panorama/issue.php?s=epol2&issue=2006_1.
8. Кадочников П. Анализ импортозамещения в России после кризиса 1998 года. *Научные труды*. 2006. № 95. 148 с.
9. Крайнов Д. Е., Матвеевко. В. Д. «Оффшоринг» - новый этап глобального разделения труда. *Экономическая школа. Альманах*. 2011. Т. 7. URL : https://seinst.ru/files/SE7P57_65.pdf.
10. Назарчук Е., Волкодавова Е. Импортозамещение как резерв повышения эффективности деятельности промышленного предприятия и источник устойчивого развития отраслей экономики. *Вестник Самарского государственного экономического университета*. 2007. № 5 (31). С. 49-51.
11. Остапенко Т. Вплив експортоорієнтованих та імпортозаміщуючих галузей на зростання економіки України. *Економіка, фінанси, право*. 2009. № 10. С. 11-16.
12. Перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України з Європейським Союзом в аграрній сфері / Пугачов М. І., Духницький Б. В., Мельник О. А. та ін. ; за ред. М. І. Пугачова. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 40 с.
13. Пухал О. Національні інтереси України як рушійна сила суспільного розвитку. *Економіка та держава*. 2012. № 8. С. 99-101.
14. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність / Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. та ін. ; за ред. О. Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.
15. *Экономическая газета*. URL : www.neg.by/publication/2004_11_16_4835.html.
16. Deardorff A. V. International Provision of Trade Services, Trade, and Fragmentation. *Review of International Economics*, 2001. № 9(2). P. 233-248.
17. Dollar D., Kraay A. Trade, Growth, and Poverty. *Economic Journal*. 2004. № 114. P. 22-49.

References

1. [Agro-business]. Retrieved from: <http://agro-business.com.ua> [In Ukrainian].
2. Dajneko, A. & Beresnev, D. (2011). Jekspornaja orientacija jekonomiki kak faktor importozameshhenija [Export orientation of economy as a factor of import substitution]. *Bankivskij visnik*, pp. 24-30 [In Russian].
3. Danilov-Daniljan, A. (2004). *Importozameshchajucha politika i uvelichenie konkurentosposobnosti jekonomiki Rossii [Importo-substituting policy and increasing the competitiveness of the Russian economy]*. Moscow: ООО "Delovaja Rosija", pp. 27-31 [In Russian].
4. Hejgel, D. (n.d.). Offshoring perehodit v nastuplenie [Offshore goes into offensive]. Retrieved from: <http://www.cfin.ru> [In Russian].
5. Dunaev, I. & Kirjuhin, A. (2011). Rozrabotka programm importozameshhenija na jetape strukturnoj modernizacii jekonomiki prigranichnoj ukrainskoj oblasti [Development of import substitution programs at the stage of structural modernization of the economy of the border region of Ukraine]. *Zabezpechennja stalogo rozvitku ekonomiki na makro- ta makrorivnjah - Ensuring sustainable economic development at macro and macro levels*. Odesa: Centr ekon. doslid. i rozv. [In Russian].
6. Ekonomisty pidrakhuvaly, shcho vytraty na vyrobnytstvo stanovliat lyshe nevelychku chastku ostatocnoi tsiny, todi yak posluhy - dvi tretyny abo try chverti vid zahalnoi vartosti produktsii [Economists estimate that production costs represent only a small fraction of the final price, while services - two thirds or three quarters of the total cost of production]. (2014). *Rentzhog, Magnus and Emilie Anér. The New Services Era - Is GATTS up to the Task?* E15Initiative. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD) and World Economic Forum. Retrieved from: www.e15initiative.org [In Ukrainian].
7. Zhalilo, Ya. & Hatsko, V. (2006). Problemy formuvannia suchasnykh zasad polityky importozamishchennia v Ukraini [Problems of formation of modern principles of import substitution policy in Ukraine]. *Ekonomichna polityka*. Retrieved from: http://www.niisp.org/vydanna/panorama/issue.php?s=epol2&issue=2006_1 [In Ukrainian].
8. Kadochnikov, P. (2006). Analiz importozameshhenija v Rossii posle krizisa 1998 goda [Analysis of import substitution in Russia after the crisis of 1998]. *Nauchnye Trudy*, 95, p. 148 [In Russian].
9. Krajnov, D.E. & Matveenko, V.D. (n.d.). "Offshoring" - novyj jetap global'nogo razdelenija truda ["Offshoring" - a new stage in the global division of labor] [In Russian].
10. Nazarchuk, E., & Volkodavova, E. (2007). Importozameshhenie kak rezerv povyshenija jeffektivnosti dejatel'nosti promyshlennogo predpriyatija i istochnik ustojchivogo razvitija otraslej jekonomiki [Importation substitution as a reserve for increasing the efficiency of the industrial enterprise and a source of sustainable development of the branches of the economy]. *Vestnik Samarskogo gosudarstvennogo jekonomicheskogo universiteta*, 5 (31), pp. 49-51 [In Russian].
11. Ostapenko, T. (2009). Vplyv eksportoorientovanykh ta importozamishchuiuchykh haluzei na zrostantia ekonomiky Ukrainy [Influence of export-oriented and import-substituting industries on the growth of the Ukrainian economy]. *Ekonomika, finansy, parvo*, 10, pp. 11-16 [In Ukrainian].
12. Puhachov, M.I., Dukhnytskyi, B.V., Melnyk, O.A., et al. (2016). *Perspektyvy rozvytku zovnishnotorhivelynykh vidnosyn Ukrainy z Yevropeiskym soiuzom v ahrarnij sferi [Prospects of development of foreign trade relations of Ukraine with the European Union in the agrarian sector]*. M.I. Puhachov (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

18. Fink C., Mattoo A., Neagu C. Assessing the Impact of Communication Costs on International Trade. *Journal of International Economics*. 2005. № 67(2). P. 428-445.
19. Francois J. Producer Services, Scale and the Division of Labor. *Oxford Economic Papers*, 1990. № 42. P. 715-729.
20. Gary Hufbauer, Sherry Stephenson. Services trade: past liberalization and future challenges. *Journal of International Economic Law* 10(3), 605-630. Oxford University Press 2007, pp. 622-623.
21. Greg Satell. Could Ukraine Be The Next Silicon Valley? URL : www.forbes.com/sites/gregsatell/2014/11/24.
22. Hill T. On Goods and Services. *Review of Income and Wealth*. 1997. № 23. P. 318.
23. Hoekman B. Services Trade and Growth / B. Hoekman, A. Mattoo // World Bank Policy Research Working Paper, 2008. № 4461. 38 p. URL : <http://www.econ.worldbank.org>.
24. Markusen J. Modeling the Offshoring of White-Collar Services: from Comparative Advantage to the New Theories of Trade and FDI. *NBER Working Paper*. 2005. № 11827. 40 p. URL : <http://www.nber.org/pa-pers/w11827>.
25. Mattoo A., Rathindran R., Subramanian A. Measuring Services Trade Liberalization and its Impact on Economic Growth: An Illustration. *Journal of Economic Integration*, 2006. № 21. P. 64-98.
26. Rodrik D., Subramanian A., Trebbi F. Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development. *IMF Working Paper*. 2002. № 02/189. 47 p. URL : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2002/wp02189.pdf>.
27. Stern R. M. The Place of Services in the World Economy. *Research Seminar in International Economics. Discussion Paper № 530*. University of Michigan, 2005. 49 p. URL : <http://www.spp.umich.edu/rsie/workingpa-pers/wp.html>.
28. United Nations Conference on Trade and Development. URL : [UNCTAD https://unctad.org](https://unctad.org).
13. Pukhkal, O. (2012). Natsionalni interesy Ukrainy yak rushniina syla suspilnoho rozvytku [National interests of Ukraine as a driving force of social development]. *Ekonomika ta derzhava*, 8, pp. 99-101 [In Ukrainian].
14. Lupenko, Yu.O., Shpykuliak, O.H., Malik, M.Y., et al. (2017). *Rozvytok malykh ahrarykh pidpryemstv u rynkovomu instytutsiinomu seredovyschi: indykatory ta efektyvnist [Development of small agrarian enterprises in the market institutional environment: indicators and effectiveness]*. O.H. Shpykuliak (Ed.). Kyiv: NNTS "IAE" [In Ukrainian].
15. Jekonomicheskaja gazeta [Economical newspaper]. Retrieved from: www.neg.by/publication/2004_11_16_4835.html [In Russian].
16. Deardorff, A.V. (2001). International provision of trade services, trade, and fragmentation. *Review of International Economics*, 9(2), pp. 233-248 [In English].
17. Dollar, D. & Kraay, A. (2004). Trade, growth, and poverty. *Economic Journal*, 114, pp. 22-49 [In English].
18. Fink, C., Mattoo, A., & Neagu, C. (2005). Assessing the impact of communication costs on international trade. *Journal of International Economics*, 67(2), pp. 428-445 [In English].
19. Francois, J. (1990). Producer services, scale and the division of labor. *Oxford Economic Papers*, 42, pp. 715-729 [In English].
20. Hufbauer, G. & Stephenson, S. (2007). Services trade: past liberalization and future challenges. *Journal of International Economic Law* 10(3), pp. 605-630. Oxford University Press, pp. 622-623. [In English].
21. Satell, G. (2014). Could Ukraine be the next Silicon Valley? Retrieved from: www.forbes.com/sites/gregsatell/2014/11/24 [In English].
22. Hill, T. (1997). On goods and services. *Review of Income and Wealth*, 23, p. 318 [In English].
23. Hoekman, B. & Mattoo, A. (2008). *Services trade and growth*. World Bank Policy Research Working Paper, 4461. Retrieved from: <http://www.econ.worldbank.org>. [In English].
24. Markusen, J. (2005). *Modeling the offshoring of white-collar services: from comparative advantage to the new theories of trade and FDI*. NBER Working Paper, 11827. Retrieved from: <http://www.nber.org/pa-pers/w11827> [In English].
25. Mattoo, A., Rathindran, R., & Subramanian, A. (2006). Measuring services trade liberalization and its impact on economic growth: an illustration. *Journal of Economic Integration*, 21, pp. 64-98 [In English].
26. Rodrik, D., Subramanian, A., & Trebbi, F. (2002). *Institutions rule: the primacy of institutions over geography and integration in economic development*. IMF Working Paper, 02/189. Retrieved from: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2002/wp02189.pdf> [In English].
27. Stern, R.M. (2005). The place of services in the world economy. *Research Seminar in International Economics. Discussion Paper No. 530*. University of Michigan. Retrieved from: <http://www.spp.umich.edu/rsie/workingpa-pers/wp.html> [In English].
28. United Nations Conference on Trade and Development. Retrieved from: <https://unctad.org> [In English].

Shtakal M.A., Pugachov V.M. Import and prospects of import substitution in Ukraine

The purpose of the article is to determine directions of refusal to import agricultural products including reorientation from import substitution to development of service-oriented economy.

Research methods. Researches were implemented using the following scientific methods: structurally functional (description and explanation of outsourcing and offshoring systems, in which their elements and dependences between them within the whole); comparative (definition of properties and characteristics on basis of assembled statistics of import substitution process and practices of outsourcing and offshoring); economic-statistical analysis (investigating mass phenomena, processes, facts and tendencies of import dependence and regularities of its development); abstract and logical (theoretical generalizations and formulation of categories, hypothesis, conclusions).

Research results. The last decades have been characterized by an increase in the trade volume in services and growth of global value-added chains. Exactly only production of both industrial and non-industrial goods will not provide the country long-term enough income. Therefore, a trade policy of many developed and developing countries, focuses on domestic service providers and attraction of domestic firms into global and regional value-added chains. Tendency to use outsourcing or transfer a part of business processes to other countries ("offshoring"), which is gaining momentum, is now a matter of special attention and public debate in many countries.

In our opinion, Ukraine can get benefits if except steps to import substitution and focuses on development of a service-oriented economy. This will allow Ukraine to provide competitive services to domestic industries that will integrate these services into their production process increasing its effectiveness. Over the past decades, volume of services for "outsourcing" and "offshoring" have grown significantly, and it is expected that this process will continue.

Elements of scientific novelty. Prospects of development of "outsourcing" and "offshoring" in Ukraine were considered. Outsourcing is a transfer of part of tasks or processes to third parties by subcontracting. This is an agreement that work is carried out by people from

an outside company, which are usually also experts in this kind of work. Offshoring is a new way of doing business, generated by globalization, which allows companies to reduce costs, increase company capitalization and develop faster pace, responding quickly to changes in a market. Tactic of offshoring becomes a survival tactic for companies not only in the world, but also in the domestic market.

Practical significance. Thanks to globalization, many companies were able to minimize their costs, transferring production to countries with cheaper labour. Outsourcing / offshoring becomes a survival tactic for companies not only in the world, but also in the domestic market. Using of an outsourcing / offshore strategy enables a company not only to reduce costs and increase the company's capitalization, but to grow and develop at a faster rate. Tabl.: 1. Figs.: 1. Refs.: 28.

Keywords: import; import substitution; outsourcing; offshoring; trade; foreign markets.

Shtakal Maryna Anatoliivna - candidate of economic sciences, senior research fellow of the department of agrarian production and international integration, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: marina.lysak.86@gmail.com

Pugachov Volodymyr Mykolaiovych - candidate of economic sciences, senior research fellow of the department of agrarian production and international integration, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)

E-mail: avtor05@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5456-5862>

Штакал М.А. Пугачёв В.Н. Импорт и перспективы импортозамещения в Украине

Цель статьи - определить направления отказа от импорта аграрной продукции, в том числе из-за переориентации от импортозамещения на развитие экономики, ориентированной на оказание услуг.

Методика исследования. В процессе исследования применяли следующие методы: структурно-функциональный (опи-сание и объяснение систем аутсорсинга и офшоринга, при котором исследуются их элементы и зависимости между ними в рамках единого целого), сравнительный (определение свойств и характеристик на основе собранных статистических данных процесса импортозамещения и практик аутсорсинга и офшоринга), экономико-статистического анализа (изучены массовые явления, процессы, факты и выявлены тенденции импортозависимости и закономерности её развития), абстрактно-логический (теоретические обобщения и формулирование категорий, гипотез, выводов).

Результаты исследования. Последние десятилетия характеризуются ростом объема торговли услугами и ростом глобальных цепей добавленной стоимости. Только производство как промышленных, так и непромышленных товаров не обеспечит стране достаточных доходов в долгосрочной перспективе. Поэтому торговая политика многих развитых и развивающихся стран сосредотачивается на отечественных поставщиках услуг и привлечении отечественных фирм в глобальные и региональные цепи добавленной стоимости. Тенденция отдавать на аутсорсинг («outsourcing») или переносить в другие страны часть бизнес-процессов («offshoring»), что набирает обороты, и теперь является вопросом особого внимания и общественных дискуссий во многих странах.

Украина может получить преимущества, если кроме импортозамещения сосредоточится на развитии экономики, ориентированной на оказание услуг. Это позволит предоставлять конкурентоспособные услуги отечественным отраслям, которые будут интегрировать эти услуги в свой производственный процесс, таким образом повышая его эффективность. За прошедшие десятилетия объемы услуг на «аутсорсинге» и «офшоринге» значительно выросли, и ожидается, что этот процесс будет продолжаться.

Элементы научной новизны. Рассмотрены перспективы развития «аутсорсинга» и «офшоринга» в Украине. Аутсорсинг - это передача компанией части ее задач или процессов сторонним исполнителям на условиях субподряда. Это соглашение, по которому работа выполняется людьми с внешней компании, которые обычно являются также экспертами в этом виде работ. Офшоринг - это новый способ ведения бизнеса, порожденный глобализацией, что позволяет компаниям снижать расходы, увеличивать капитализацию компании и развиваться более быстрыми темпами, оперативно реагируя на изменения, происходящие на рынке. Тактика офшоринга становится тактикой выживания для компаний не только на мировом, но и на внутреннем рынке.

Практическая значимость. Благодаря глобализации многие компании получили возможность минимизировать свои расходы, перенося производства в страны с более дешевой рабочей силой. Аутсорсинг/офшоринг становится тактикой выживания для компаний не только на мировом, но и на внутреннем рынке. Использование аутсорсинговой/офшоринговой стратегии дает возможность компании не только снижать расходы и увеличивать капитализацию компании, но расти и развиваться более быстрыми темпами. Tabl.: 1. Илл.: 1. Библиогр.: 28.

Ключевые слова: импорт; импортозамещение; аутсорсинг; офшоринг; торговля; внешние рынки.

Штакал Марина Анатольевна - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела экономики аграрного производства и международной интеграции, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)

E-mail: marina.lysak.86@gmail.com

Пугачёв Владимир Николаевич - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела экономики аграрного производства и международной интеграции, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)

E-mail: avtor05@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5456-5862>

Стаття надійшла до редакції 25.02.2019 р.

Фахове рецензування: 04.03.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Штакал М. А., Пугачов В. М. Импорт та перспективи імпортозаміщення в Україні. *Економіка АПК*. 2019. № 4. С. 80 – 88.

*